

3

2013

NaturVest

Medlemsblad for Naturvernforbundet Hordaland og Naturvernforbundet i Møre og Romsdal

Tema:

Miljøvalget 2013

Vår Valgundersøkelse: De minste er best s. 4-7
Miljø og politikk – to intervju s. 8-11

Øystein Folden,
leiar, Naturvernforbundet i Møre og Romsdal

Tid for val

Når vi alle må ta eit tak i klimadebatten, vil det gjere godt om verda får sjå at Noreg er i stand til å la oljefelt bli verande under havsens botn. Eit varig nei til oljeboring i Lofoten, Vesterålen og den nære Mørkyst er eit veleigna signal som seier at vi tar klimaspørsmål på alvor.

Kva gjer vi elles med vår oljeøkonomi? Vi bygger monument som vi elles aldri ville hatt råd til. Når oljehola tørkar opp, så har vi bygningar og vegar i eit omfang som aldri før. Oppbygging av varig kapital kallar nokon det. Forplikting til driftskostnader og vedlikehald som ingen har sett make til kan ein også seie om slikt. Slik vi held på så lager vi store, tome hol og store skrapdunar, og finansierer det med ei gjeldsmengde som ingen har sett make til. Det er det vår generasjon leverer frå seg, noko heilt anna enn dei gamle som var nøye på at garden eller kva dei dreiv på med skulle vere betre enn dei sjølv fekk han.

Det er val snart. Det er no vi kan gjere noko med slike spørsmål, utover det vi kvar dag kan gjere på vårt personlege plan.

Dei politikarane eg gjerne vil ha på Stortinget må vere uredde, for dei blir nøydde til å gå litt mot straumen frå tid til annan. Det er ei viktig side med vårt demokrati at vi vel dei klokaste mellom oss og så lar dei få arbeidsro til å gjennomføre også det som gjer

litt vondt, men er nødvendig. Etter at vi dei siste 50 åra har gjort litt lite av nettopp slike langsiktige prosjekt, så står dei no i kø. Når andre talar om ferjelaus veg nordetter Vestlandet vil eg gjerne sjå politikarar som husker at vegtrafikken må reduserast til ein brøkdel av det han er no for å nå klimamålinga.

Når kolossar som oppdrettsnæringa vil noko, så vil eg gjerne sjå politikarar som tenkjer ein tanke på miljøspørsmål. Det er ikkje så sikkert at næringa tenkjer på så mykje meir enn det som er godt for deira lommebok.

Det er ufatteleg at vi stadig må utvide våre flyplassar. Reisenæringa får oss til å tru at vi stadig vekk er på feil stad og dermed må reise for å få gjort dei utrulegaste ting. Om ikkje næringa har betre vett, så må ein tru at det finst kloke politikarar som kan sjå bakom dette og få oss på betre tankar. Eg har i årevis interessert meg for ville blomster. Etter kvart er interessa utvida til å omfatte fuglar og insekt og det som el-

les måtte røre på seg. Det heng saman alt dette. Viss ein av desse trådane i den store veven lir eller blir borte, så har det verknad på noko av det andre. Alt dette er ein del av tilveret vårt, anten vi veit det eller ikkje. Det er skremmande å sjå kor mykje at veven som har endra seg, ofte som følge av det vi menneske gjer. Alternativet er ikkje at det ikkje endrar seg i det heile. Når det er færre humler som summer og færre blomster som sommarfuglane kan velje mellom, då er det fare på ferde. Eg vil sjå politikarar som ikkje legg seg flate for ymse industrier som vil ha auka grenseverdiar for sprøytegifter.

Det er tid for val. Det er høve til å velje gode politikarar for vår klode og vår felles framtid. Og det er høve til å gjere nokre val for vår eigen del, slik at politikarane sin jobb blir litt enklare.

NaturVest

er medlemsbladet til Naturvernforbundet på Vestlandet. Naturvernforbundet Hordaland er ansvarlig utgiver for fire nummer i året, to av disse går også ut til Møre og Romsdal.

Naturvernforbundet fremmer kunnskap og løsninger som ivaretar naturen og skaper et energieffektivt samfunn i økologisk balanse. Vi er 20 000 medlemmer i 100 lokallag med fylkeslag i alle fylker og hovedkontor i Oslo. Vi er en del av den verdensomspennende miljøvernorganisasjonen Friends of the Earth.

Daglig leder

Nils Tore Skogland

Redaktør

Jens-Uwe Kumpch

Bidragsyttere

Øystein Folden, Eirik Hordnes, Øyvind Strømmen, Nils Tore Skogland, Klaus Hjer-
mann og miljøagentene.no

Annonseansvarlig

Sverre A. Stakkestad

Tlf. : 55 10 10 97

Layout

Tommy Lokøy

Trykk

A2G Grafisk AS

Opplag

2750

Forsideillustrasjon

Marijke Strømmen

NaturVest

Pb. 1201, sentrum

5811 Bergen

Tlf. 55 30 06 60

naturvest@naturvernforbundet.no

www.naturvernforbundet.no/hordaland

NaturVest er merket med det offisielle nordiske miljømerket Svanen. Designtrykkeriet, som trykker dette bladet, er godkjent som svanemerket bedrift. Det betyr at bladet oppfyller definerte miljøkrav til papir, trykkfarge og trykkeprosessen som helhet.

Se også <http://www.ecolabel.no>

Innhold

Leder: Tid for val	2
Naturvernforbundets Miljøvalgundersøkelse 2013	4-7
Frank Aarebrot etterlyser klarere budskap	8-9
Helge Drange ser lys i tunnelen	9-10
Når oljefyren skal ut	13
Bokomtale: På jakt etter villmannen	14
Årets miljøjournalister kommer fra Bergen	16
Miljøagentene	17
Naturvernkalenderen høsten 2013	20

Tema:

Miljøvalget 2013

Flere og flere mener at de norske politikerne er i utakt med sine velgere i miljøspørsmål. Vi har spurt Hordalandskandidatene om deres holdninger til viktige miljøsaker, og vi har snakket med to kjente forskere om deres syn på Stortingsvalget 2013 som miljøvalg. Deres forklaringer er nokså forskjellige, men de er enige om én ting - miljø og klima er viktigere enn noensinne.

Tilbakeblikk

I disse valgtider er det kanskje på sin plass å se 36 år tilbake i tid. Foran Stortingsvalget i 1977 minnet lederen i Naturvernforbundets medlemsblad om at nærdemokratiet er avhengig av aktive organisasjoner.

«Legale midler for å kartlegge oppfatningene til de politikerne som er nominert til Stortinget» var blant annet å invitere disse kandidatene til debattmøter med organisasjonene. I dag kalles det miljøpolitisk speeddating, og tradisjonen tro gjennomfører Naturvernforbundet en miljøvalgundersøkelse blant stortingskandidatene for å finne ut om de har miljøet i tankene. Energispørsmål og kraftutbygging, veibygging, bymiljøet – temaene som Naturvernforbundet ønsket svar på fra politikerne, har ikke endret seg. Om dette er et godt eller et dårlig tegn, får leserne avgjøre.

Hva mener politikerne om naturvernernes hjertesaker?

Det står ikke til å nekte at de idéene og sakene mange av oss kjemper for har endret seg. Det er ikke lenger realistisk å tro på at alle politiske avgjørelser vil være for vårt eget beste. Dette er ikke noe særlig nytt for oss naturvernere, men samfunnsøkonomien i det moderne samfunnet har gjort det svært vanskelig å se bort fra økonomiske og politiske hensyn. Det er derfor viktig at vi som velgere og som politikere har et klart blikk på hva som er viktig for oss. Holder disse betraktningene vann, er det vel ikke så underlig at grupper som mener seg å representere alle samfunnsgrupper tar i betraktning alle de politiske og økonomiske hensynene til de politiske avgjørelser som er nødvendige for å løse problemene. Et slikt middel har det til å si i vår tid. Det er derfor viktig at vi som velgere og som politikere har et klart blikk på hva som er viktig for oss. Holder disse betraktningene vann, er det vel ikke så underlig at grupper som mener seg å representere alle samfunnsgrupper tar i betraktning alle de politiske og økonomiske hensynene til de politiske avgjørelser som er nødvendige for å løse problemene. Et slikt middel har det til å si i vår tid. Det er derfor viktig at vi som velgere og som politikere har et klart blikk på hva som er viktig for oss.

Miljøvalgundersøkelse

Det har blitt en tradisjon for Naturvernforbundet Hordaland å spørre stortingskandidatene fra fylket om deres syn på sentrale nasjonale og regionale miljøspørsmål. Kandidater fra åtte partier som ifølge meningsmålingene har mer eller mindre realistiske sjanser til å bli valgt inn i Stortinget, har fått forelagt ti miljøvalg.

Påstander:

- 1) Prosjektering og finansiering av tiltak som reduserer reisetiden Bergen-Oslo til 4,5 time (bl.a. Ringeriksbanen) bør være gjennomført innen 2016 og ferdig bygget innen 2022.
- 2) Stortinget bør vedta høyere klimaavgifter som brukes til å bygge ut nye og raskere togforbindelser.
- 3) Avinors subsidiering av økt flytrafikk bør avskaffes.
- 4) Stortinget bør øke tilskudd til bygging av utslippsfri/elektrisk kollektivtrafikk og bedre sykkelveier for de storbyene som innfører restriktive tiltak som faktisk reduserer klimagassutslippene.
- 5) Området Herdlaflaket og Det Naue er uerstattelige naturområder og bør ikke ødelegges ved etablering av en eventuell ny seilingsled til Bergen.
- 6) Ferjefri E-39 øker klimagassutslipp og skader naturen. Derfor bør prosjektet ikke gjennomføres.
- 7) Minst 70 prosent av den norske vannkraften er bygget ut. For å ivareta naturmangfold og landskap, må gjenværende vassdrag bevares.

Svar:

Påstand

Kandidatens navn	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Sum
Tom Sverre Tomren	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	10
Odd Arild Viste	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	10
Audun Lysbakken	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	11
Jette F. Christensen	1	1	4	1	5	4	2	1	2	1	22
Kjersti Toppe	2	2	1	1	2	4	3	2	2	1	20
Knut Arild Hareide	1	2	2	2	3	4	1	2	3	2	22
Terje Breivik	1	2	3	1	5	4	2	3	2	2	25
Per Rune Henriksen	2	2	4	1	5	4	3	2	4	4	31
Torill Eidsheim	1	3	4	2	2	4	3	3	4	4	30
Peter Christian Frølich	1	3	4	2	2	4	3	3	4	4	30
Øyvind Halleraker	1	3	4	2	2	4	3	3	4	4	30
Erna Solberg	1	3	4	2	2	4	3	3	4	4	30
Ruth Grung	2	4	3	1	4	4	3	2	4	4	31
Magne Rommetveit	2	2	4	1	5	4	3	2	4	4	31
Helge Andre Njåstad	1	4	4	4	4	4	4	2	4	4	35
Gjermund Hagesæter											0
Laila Marie Reinertsen											0
Svar:	1) Helt enig	2) Delvis enig	3) Delvis uenig	4) Helt uenig	5) Vet ikke						

for Hordaland 2013

Det spesielle i år er at tre av kandidatene fra Hordaland er partiledere og at en av disse partilederne kanskje er Norges neste statsminister. Denne undersøkelsen kan derfor kaste et godt lys over hva miljøbevisste velgere kan forvente seg i neste stortingsperiode.

8) Alle energisparingstiltak i eksisterende bolig/ bygg bør gis høyere støtte enn det som gis til utbygging av fornybar energi.

9) Det bør ikke gis tillatelse til ytterligere letevirk somhet eller økt utvinning på norsk sokkel i neste Stortingsperiode.

10) Staten må instruere Statoil til å gå ut av oljesand- og skifergassprosjekter.

Vet ikke	Snitt	Karakter	Parti	Parti-snitt	Kar. parti	Liste-plassering
	1,00	6	Grønne	1,00	6	1
	1,00	6	Rødt	1,00	6	1
	1,10	6	SV	1,10	6	1
1	1,89	5	AP	2,74	3	2
	2,00	4	Sp	2,00	4	1
	2,20	4	KrF	2,20	4	1
1	2,22	4	V	2,22	4	1
1	2,89	3	AP	2,74	3	1
	3,00	2	H	3,00	2	4
	3,00	2	H	3,00	2	3
	3,00	2	H	3,00	2	2
	3,00	2	H	3,00	2	1
	3,10	2	AP	2,74	3	4
	3,10	2	AP	2,74	3	3
	3,50	1	FrP	3,50	1	2
	0,00		FrP			1
	0,00		FrP			3

Utfallsrom 1-6 for intervallet 1-4

Fra	Til	Resultat
1	1,49	= 6
1,5	1,99	= 5
2	2,49	= 4
2,5	2,99	= 3
3	3,49	= 2
3,5	4	= 1

Om undersøkelsen

Naturvernforbundet Hordaland har sendt ut ti miljøutsagn til kandidatene fra de partiene som er representert på det nå-værende Stortinget og/eller har fått mer enn 1500 stemmer ved forrige valg. Kandidatene fra de små partiene svarte nokså raskt uten mange ekstra kommentarer. Noen av Arbeiderpartiets kandidater ønsket ikke å fylle ut spørreskjemaet fordi – som Ruth Grung formulerte det – «det er for viktige spørsmål til bare å bruke en tallskala». Vi tolket derfor deres svar etter beste skjønn, og kandidatene fikk mulighet til å godkjenne vår tolkning. Høyre-kandidatene valgte å svare med én stemme slik at det ikke er mulig å skille kandidatenes miljøsyn fra hverandre. Første-kandidaten til Frp var uenig i forutsetningene for mange av de utsagnene han fikk forelagt, og svarte derfor med en generell formulering om partiets satsing på kollektivtransport, bane og vei som vi gjengir i vår analyse. Helge Andre Njåstad, nr. 2 på FrP-listen i Hordaland, svarte, mens partiets tredjekandidat valgte å ikke svare.

Stortingskandidatene har hatt fire svaralternativer på en skala fra «Helt enig» til «helt uenig». Hver kandidat har fått beregnet

en gjennomsnittsscore der «vet ikke»-svaret ble holdt utenfor. Karakteren for den enkelte kandidaten og for hvert parti fremkommer ved at gjennomsnittscoren er plassert i et sekssifret utfallsrom. 6 er høyeste karakter, 1 er laveste karakter.

Miljøvalgundersøkelsen viser noen viktige miljøvalg som kandidatene vil ta i den neste Stortingsperioden. Det er ingen vurdering av gjennomført politikk. Det blir opp til den enkelte velger å vurdere kandidatenes gjennomføringsevne og valgbarhet.

Kandidater og partier med toppkarakter i Miljøvalget 2013:

Tom Sverre Tomren
(Miljøpartiet De Grønne),
Odd Arild Viste (Rødt)
Audun Lysbakken (SV).

Blir det grønnere på

Resultatet fra miljøvalgundersøkelsen for Hordaland 2013 kan lett tolkes som «the same procedure as every year» - hvis man bare ser på de tre største partiene. Småpartiene kan imidlertid sørge for en mer miljøvennlig profil i Norges politikk framover. Det store spørsmålet blir da: Hvem danner regjeringen?

Jens-Uwe Kumpch, Nils Tore Skogland

Det positive først: Alle Hordalandskandidater vil gjøre en innsats for å redusere reisetiden for togreisende mellom Bergen og Oslo. Arbeiderpartiet fremhever dobbeltsporet til Arna som et prosjekt som allerede er vedtatt og tidfester anleggsstart for Ringeriksbanen til 2018. Et annet tiltak som gagnar miljøet og som alle partier er enige om, er mer tilskudd til utslippsfri kollektivtrafikk og bedre sykkelveier som belønning til storbyer som innfører strenge tiltak mot økte klimagassutslipp.

Samtidig er Arbeiderpartiet, Høyre og til dels Venstre uenige i å avskaffe subsidieringen av flytrafikken. Tvert imot går de to største partiene inn for å øke tallet på direkteruter fra Flesland for at reisende skal slippe å mellomlande. Resultat: Mer CO₂-utslipp fra Vestlandet og enda mer bakketraffikk og flere bygg og veianlegg fra og til Flesland.

Skadene dette medfører, kompenseres neppe av Bybanen til Flesland. De største av alle veianlegg, fergefri E-39, får støtte fra alle partier bortsett fra miljøvinnerne Miljøpartiet De Grønne, Sosialistisk Venstreparti og partiet Rødt.

Økonomien på Vestlandet er svært avhengig av olje- og gassindustrien. Lite tyder på at Arbeiderpartiet, Høyre og FrP vil bidra til å redusere oljeavhengigheten og satse på nye næringer som har framtiden foran seg. Det er verdt å merke seg at sentrumspartiene er svært lunken til økt olje- og gassproduksjon og at de i mer eller mindre grad vil instruere Statoil til å trekke seg ut av oljesand- og skifergassprosjekter.

Miljøutsagnet om beskyttelse av Herdlaflaket og Det Naue var tatt med i undersøkelsen for å teste politikernes interesse for å ivareta et uerstattelig naturområde. Her svarte fire av de sytten kandidatene at

de ikke hadde tatt noe standpunkt. Kommentarene fra et par politikere peker på at vekst og utbygging også her skal være det overordnede målet. Det virker ikke akkurat oppløftende når «miljøhensyn selvsagt [må] vektlegges sammen med de næringsmessige hensyn» som Per Rune Henriksen formulerte det i sitt svar.

Noen av miljøutsagnene i undersøkelsen var av global eller nasjonal karakter, mens noen var relatert til regionale saker som kan få store konsekvenser for miljøet. Særlig svarene på de «store» spørsmål som olje- og gassproduksjon, eller flytrafikk kontra togtrafikk, viser med all tydelighet at miljøskadelig økonomisk vekst fremdeles er viktigere enn hensynet til miljøet. Sånn sett er det ikke særlig grunn til optimisme – om ikke småpartiene kommer i en posisjon der en politikk i en mer økologisk retning får bedre gjennomslag.

Tre enere

miljøpartiet de grønne

Miljøpartiet de Grønne
Tom Sverre Tomren

Miljøpartiet De Grønne støtter alle miljøtiltakene og får

toppkarakter på miljøvalgundersøkelsen.

6

Rødt
Odd Arild Viste

Rødt vil være grønt. De støtter alle miljøtiltakene og får toppkarak-

ter i miljøvalgundersøkelsen.

6

Sosialistisk Venstreparti
Audun Lysbakken

Audun Lysbakken er leder og toppkandidat for et parti som har et oljefritt Lofoten og Vesterålen og større satsing på tog, sykkel og kollektivtransport blant sine hovedsaker. Han er bare delvis enig i at energisparing i eksisterende bolig og bygg bør gis høyere støtte enn utbygging av fornybar energi.

6

Stortinget?

Godkjent for sentrumpartiene

Senterpartiet

Senterpartiet

Hadde det ikke vært for støtten til fergefri E-39, ville

Kjersti Toppe fått en klar 5er. Hun gir mange miljøriktige svar. Vi konstaterer at hun vil instruere Statoil til å trekke seg ut av miljøfiendtlig energiproduksjon og at hun vil avskaffe Avinors subsidiering av økt flytrafikk. Det er tydelig at hun har helt andre synspunkter enn sin partifelle Ola Borten Moe.

4

Venstre

Samlet sett får Venstre karakteren 'god'. Det skyldes

ikke minst at partiet vil stoppe subsidieringen av flytrafikken. Mange svar tyder på at Venstre er villig til å bruke avgifter og andre restriktive virkemidler for å bidra til et bedre miljø. Den uforbeholdne støtten til fergefri E-39 trekker ned.

4

Kristelig Folkeparti

I forhold til Miljøvalgundersøkelsen fra 2009

har KrF gått en karakter tilbake. Positivt å bemerke er at toppkandidaten til KrF går inn for å bevare gjenværende vassdrag for å ivareta naturmangfold og landskap. Ellers er besvarelsene mest midt på treet. Støtten til fergefri E-39 trekker ned.

4

Miljøproblemer fra de største

Arbeiderpartiet.no

Arbeiderpartiet

Svarene fra flertallet av Arbeiderpartiets Stortingskandidater vil resultere i økte klimagassutslipp fra både veitrafikk, flytrafikk og olje- og gassvirksomhet. Samtidig støtter de økt satsing på kollektivtransport. Problemet er bare at

mindre forurensing ved at flere reiser kollektivt, ikke kompenseres for klimagassutslipp og naturødeleggelser på de andre områdene. Arbeiderpartiets fjerdekandidat Jette F. Christensen trakk partiet opp til "nokså god" karakter, ellers ville partiet fått karakteren for lav kompetanse i faget.

3

Høyre

Hordalandskandidatene fra Høyre valgte å levere ett svar på vår undersøkelse. Høyres begrunnelse for fergefri E-39 er interessant. Partiet

mener at biltrafikken blir stadig renere og at den om 20 til 30 år sannsynligvis vil være tilnærmet utslippsfri. Partiet ser helt bort fra at selve bilproduksjonen fører til stort ressursforbruk og forurensing. Dessuten medfører veiutbygging vesentlige naturinngrep og ødeleggelse av byområder. Dette problemet stiger bare ettersom antall personbiler øker. Partiets 'Ja' til fortsatt økt olje- og gassutvinning legges fram som en dyd av nødvendighet. Det er synd at Høyre som er opp-tatt av kunnskap og gode karakterer, leverer en så dårlig miljøpolitisk besvarelse. Her er det stort rom for forbedringer.

2

Bunn til tross for bane

Fremskrittspartiet

Fremskrittspartiet

Toppkandidaten for FrP i Hordaland, Gjermund Hagesæther, ville ikke svare på valgundersøkelsen, men skriver i en kommentar at FrP vil styrke satsingen både på kollektivtransport og bane og foreslår penger til oppstart av Ringeriksbanen. Partiets ja til økte veiinvesteringer begrunnes som fornuftig ut fra et miljøperspektiv. FrPs andre kandidat Helge Andre Njåstad er den

eneste av partiets kandidater som svarer på miljøvalgundersøkelsen. Det står det respekt av. Han er delvis enig i at det bør gis mer støtte til energisparingstiltak enn til utbygging av fornybar energi, og han støtter også redusert reisetid på Bergensbanen. Dessverre går han inn for økt klimagassutslipp fra flytrafikk, veitrafikk, gass- og oljevirkosomhet og manglende ivaretagelse av vassdrag og naturområder. Dette medfører at FrP får laveste karakter i miljøvalgundersøkelsen for Hordaland i 2013.

1

Vi spurte valgforsker Frank Aarebrot og klimaforsker Helge Drange om årets Stortingsvalg i et miljø- og klimaperspektiv?

Les intervjuet med dem på de neste sidene ►

Gir miljøbevegelsen det glatte lag

Valgforsker Frank Aarebrot er ikke nådig i sin kritikk av den norske miljøbevegelsen. At miljøpartiene har en oppslutning faretruende nært sperregrensen, er etter hans mening miljøbevegelsens skyld. Han etterlyser større fokus på enkeltsaker og flere positive signaler fra naturvernforbundet. – Miljøbevegelsen er sprikende og har et uklart budskap.

Jens-Uwe Kumpch

Noen uker før stortingsvalget er Frank Aarebrot ikke særlig optimistisk på vegne av det norske miljøengasjementet. UiB-professoren peker på historien når han skal forklare særlig de små partienes dilemma. – Miljøengasjementet blant norske velgere var på topp i 1989, siden har interessen vært dalende. Derfor må man stille det vanskelige spørsmålet: Hvorfor blir miljø stadig mindre populært blant velgerne? Siden 1989 har vi spurt velgerne «Hvilken sak eller hvilket saksområde kan være utslagsgivende for ditt valg av parti? Nevn opptil tre». Rundt en femtedel av velgerne tenker også på miljø, men andelen på velgere som bare tenker på miljø, ligger på mellom 8 og 10 prosent. Disse vil jeg kalle miljøfundamentalister.

Aarebrot mener at det er De Grønne, Venstre og SV som taper på å kjempe om de velgerne som har miljø som en av flere saker. Der er potensialet mye større, men da må partiet også ha en politikk på andre områder. Det viktigste for å få gjennomslag, er et enhetlig, klart og tydelig budskap. Grunnen til at politikerne ikke tør å komme med klare budskap, er faktisk den norske miljøbevegelsen. Fra et klimapolitisk synspunkt er den norske miljøbevegelsen klimapolitikens største problem.

Illustrasjon: Marijke Strømmen

Egentlig skulle vi snakke om miljø som valgkampsak, men Frank Aarebrot har mer på hjertet. Han kritiserer særlig miljøbevegelsens uklare budskap og inkonsekvens i viktige saker.

– Historisk sett er miljøvern i Norge klassisk naturvern drevet fram av sportsfiskere og jegere, de jeg vil kalle nikkersadelen. De store bevegelsene i Norge var ikke kampanjer mot atomkraft som f.eks. i Tyskland eller Sverige, men kampanjer mot fornybar vann-

kraft. Begrunnelsen for ikke å bygge ut Alta- eller Mardølavassdraget, var jo at det så stygt ut i naturen. Protestene mot «monstermastene» i Hardanger er en fortsettelse av denne linjen.

I lys av dagens sentrale miljøproblem, CO2-utslippene, savner Aarebrot et oppgjør med den negative holdningen til vannkraft. – Det ville ha bedret naturvernorganisasjonenes troverdighet om noen hadde sagt: Vi visste ikke nok om CO2-problemet. Hadde det vært i dag, så hadde vi ikke aksjonert mot utbyggingen av vannkraft.

Frank Aarebrot understreker at han liker når folk er engasjert på vegne av naturen, men han ser ikke særlig lyst på forholdet mellom miljøvern og norsk politikk. – Problemet er at større naturinngrep er klimapolitisk nødvendig hvis man skal erstatte fossil energi og atomenergi med fornybar energi. Slik sett er det vanskelig for norske politikere å få støtte fra miljøbevegelsen for en ordentlig klimapolitikk. Det klassiske eksempel er satsing på vindmøller i

Norge. Mange politikere og kommuner har sagt ja til vindmøller, til dels på øyer der det ikke bor folk. I det øyeblikket kommunene får ja, begynner naturvernerne å protestere mot vindkraft. Resultatet er at bare en brøkdel av de vindmøllene som kunne bygges, faktisk blir bygd.

Aarebrot tror ikke at velgerne egentlig helt vet hva naturvernorganisasjonene vil. Ja eller nei til kompostering, ja eller nei til biodiesel. Det finnes nok av eksempler på en

symbolsk miljøpolitikk uten ansikt. – Klimapolitikk er noe helt annet. Vi har jo et eksempel på en vellykket klimapolitikk. Da freongassene ble forbudt, ble ozonlaget tykkere igjen. Du må få folk til å gjøre de riktige tingene. Å mate fugler om vinteren eller verne fossene har veldig lite med klimaet å gjøre.

Men er ikke kampen mot oljeboringen utenfor Lofoten, Vesterålen og Senja en god miljørak?

For så vidt ja. Det er en viktig sak i den store klimapolitiske sammenhengen, nemlig å få Statoil til å produsere mindre totalt. Men så har vi den kjente konflikt-situasjonen med menneskene som bor der oppe. Det store flertallet vil ha olje. Ved Stortingsvalget sist var det slik at partiene som gikk inn for varig vern av havområdene utenfor Lofoten og Vesterålen, hadde gått tilbake siden 2005. De som gikk inn for konsekvensutredning, gikk alle sammen frem. For de elleve kommunene i Lofoten og Vesterålen er denne tendensen enda tydeligere nå enn i resten av landet.

Du mener altså at norske velgere er lei av den norske miljøbevegelsen?

Norske velgere er helt sikkert bekymret for jordens klima, men de ser ikke at miljøbevegelsen i Norge gir fornuftige svar på den utfordringen. Miljøbevegelsen tror at elektrifiseringen av norsk sokkel reduserer CO2-utslippet. Statoil kan gjerne stenge sine gasskraftverk som forsyner plattformene med strøm. Men da blir gassen solgt til England og brent der. I praksis bruker vi altså milliarder av kroner og strøm fra 80.000 husstander i Norge for å flytte gass fra Norge til England.

Aarebrot sparer heller ikke på kruttet når han kommer inn på regionale miljøraker. Motstanden mot fergefri E 39 er enda et bevis på at naturvernere først og fremst er opptatt av å si nei uten å tenke på det prinsipielle spørsmålet. – Hvis miljøbevegelsen kjemper mot det «automobile» prinsippet, må de tape. Å være mot broer eller parkeringshus er det samme som å være imot framtidige elektriske biler. Du må ikke bekjempe E 39 eller at menneskene ønsker å reise hvor de vil og når de vil. Du må bekjempe eksplosjonsmotoren og det klimaskadelige drivstoffet.

Et svar til Frank Aarebrot fra styret i Naturvernforbundet Hordaland finner du på vår nettside: naturvernforbundet.no/hordaland

Gode grunner til forsiktig optimisme

Sommeren i Bergen har vært omtrent like våt som de tre foregående, og byens innbyggere begynner å bli vant til at Vestlandsværet blir mer og mer ustabilt. Klimaforsker Helge Drange er veldig bekymret for at vi må ha den menneskeskapte klimaendringen på dørstokken for å skjønne alvoret – men han ser en endring i samfunnet som gir håp.

Jens-Uwe Kumpch

Helge Drange er professor i oseanografi ved UiB og klimaforsker ved Bjerknessenteret i Bergen. Drange var en av bidragsyterne til den fjerde hovedrapporten fra FNs klimapanel som kom i 2007. I forkant av Stortingsvalget er han overrasket over at miljø og klima ikke blir sterkere prioritert av de største partiene.

Har de norske partiene tatt alvoret i klimaendringene innover seg?

Kunnskapsnivået er ganske høyt, men det er veldig stor avstand mellom retorikk og handling. Hvorfor handlingen uteblir, er vanskelig å si. Det ene er at vi har en særdeles svak venstreside i norsk politikk. AP er et stort parti, men i miljø- og klimaspørsmål er det ikke lett å se forskjell mellom dem og Høyre. Disse to partiene samler rundt 60 prosent av stemmene. I motsetning til noen land lenger sør i Europa har De Grønne enn så lenge ingen politisk innflytelse, her er det et politisk vakuum. Derfor kan de store partiene drive «business as usual». Vi øker inntektene basert på tradisjonell industri som olje og gass. Flere og flere spør: Er

denne linjen bærekraftig i framtiden? Hva skjer dersom Europa går over til fornybar energi? Det virker på meg som om de toneangivende politikerne ønsker å ta ut mest mulig, men så har de litt dårlig samvittighet eller er litt opptatt av miljø. Derfor understreker de at produksjonen av olje og gass skal være så ren som mulig. Logikken blir da at hvis noen skal hente opp fossil energi, skal det være Norge. Skal noen ta opp tjæresand, kan like godt Statoil gjøre det, fordi Statoil bruker nyere teknologi og mindre energi på utvinningen. Men miljøproblemer knyttet til selve utvinningen er jo bare én del av hele miljøregnskapet. Og det blir ikke diskutert av de store partiene.

Du sa at kunnskapsnivået omkring klimaspørsmål er ganske høyt i Norge. Gjelder det også for velgerne?

Ja, men for velgerne er bildet veldig forvirrende. Forskerne sier at vi står overfor et svært alvorlig problem på lang sikt. Vi kan få klimaendringer som vi ikke klarer å komme oss ut av. Miljøbevegelsen har klare standpunkter, noen små venstrepartier har det også. Men det mangler eksempler på samfunnsomlegging som er i tråd med

Fortsetter ►

den formidable utfordringen vi står overfor. Kildesortering og Bybanen er to unntak, men ellers er det fint lite å vise til. De som har dårlig samvittighet for å fly kan jo bare betale noen ekstra kroner for å nulle ut klimautslippene. Og når vi handler er det full fokus på pris, i liten grad på miljøregnskapet for produktet eller hvor produktet er produsert. Det er ikke samsvar mellom det velgerne ser til daglig og det alvoret som blir uttalt. Dette skaper forvirring, og jeg tror veldig mange konkluderer da med at problemet ikke er så alvorlig likevel. En annen unnskyldning er jo at vi alle sammen er så små. «Hva hjelper det å bidra som enkeltmenneske?»

Du skrev en gang «Det er tilsynelatende ikke frykt for en fare som vanskelig kan sanses». Må Bryggen stå permanent under vann før velgerne prioriterer miljø og klima i et valg?

Det er dessverre helt rett. Hvis det bøtter ned med nedbør på Vestlandet, det går ras og veier er stengt, er det få øst for langfjellene som løfter øynene – og omvendt. Det er ikke bare det at vi må erfare endringer i vær, vind og klima i nærheten av oss – vi må tydeligvis erfare det der vi bor. Det kan godt være at dette er en fornuftig, evolusjonsbetinget mekanisme i mennesket. Utfordringen med klimaet er at det vi gjør – eller ikke gjør – i dag, har følger svært langt fram i tid. 20 prosent av dagens CO2-utslipp vil være i atmosfæren i tusen år eller mer. Dette er vanskelig å forstå. Spørsmålet er da: Hvem har mulighet til å gjøre noe reelt? Ingen politikere eller industribedrift vil være først. Men mange erkjenner at den veien vi befinner oss på i dag, ikke kan fortsette fram i tid. Det gjelder jo ikke bare klima, men også matvareproduksjon, vanntilgang, bevaring av arter, bruk av mineraler, osv. Menneskeheten har aldri før stått overfor den utfordringen som vi i dag har og som bare vil øke de neste tiårene. Det er en helt ny situasjon. Jeg hadde aldri tort å være politiker eller industrileder og håpet på at det kom en eller annen smart løsning om fem eller femten år. Utfordringen er så fundamental og den gjennomsyrrer hele vårt fossilbaserte samfunn. Vi må helt vekk fra måten vi har bygd opp samfunnet på siden 1700-tallet og fram til i dag. På den andre siden har vi i Norge et privat selskap med staten som hovedeier. Dette selskapet går inn i tjæresand og vil gå inn

Illustrasjon: Marijke Strømmen

i nordområdene for å tjene penger. Tids-horisonten som de opererer med er sannsynligvis tallene i kvartalsrapporten. Dette er overhodet ikke i tråd med problemstillingen vi står overfor. Og staten fortsetter å gjemme seg bak holdningen «Vi skal være en profesjonell aktør». Da er det ikke rart at velgerne som er opptatt av klima og miljø føler maktlesløshet.

Om du hadde vært statsminister i et halvt år – hvilke grep ville du har tatt, hva ville du ha gjort først?

Jeg ville i hvert fall splittet Statoil, slik at den virkelige skitne aktiviteten samles i et eget selskap som måtte konkurrere på de premissene som gjelder i markedet. Så ville jeg har startet en virkelig storsatsing på fornybar energi. Vannkraft er ikke nok. Selv om vi skulle samlet opp hver regndråpe som falt på jorden på 5000 meters høyde og sendt dette vannet gjennom all verdens turbiner, ville dette langt fra dekke verdens energibehov. Norge som nasjon kan nok

klare seg veldig godt på å genere sin egen energi, men vi bor på én planet og vi er avhengig av våre naboer. Vi har også et spesielt ansvar. Vi har i stor grad bidratt til forurensingen. Gjennom eksport av olje og gass bidrar Norge med rundt to prosent av de globale CO2-utslippene, og deler du det på fem millioner mennesker, kommer vi i klasse med nasjoner vi helst ikke ønsker å sammenligne oss med. Men bortsett fra det – vi skal jo leve av noe i fremtiden, og verden trenger energi. Det er også for liten satsing på utdanning og teknolog utvikling. Satsing på kunnskap er jo en måte vi kan bruke våre inntekter på til det beste for fremtiden og fellesskapet. Selvsagt har olje, gass og kull vært viktig for at svært mange mennesker er løftet ut av fattigdom, men miljødeleggelsene har vært formidable. Også trusselen mot artsmangfoldet og biodiversiteten er svært alvorlig. Vi må tilbake til den gode regelen at vi skal levere naturen til neste generasjon på best mulig måte.

I lys av de enorme utfordringene vi står overfor – kan organisasjoner som Naturvernforbundet gjøre en forskjell?

Miljøbevegelsen er en viktig stemme i samfunnet. Dessuten virker den mer samstemt i dag enn den har vært tidligere. Deler av LO og ikke minst kirken

har inntatt et tydelig klimastandpunkt. Samler man disse ulike aktørene og stemmene, kan det bli en slagkraftig motvekt i demokratiet. Hver for seg er de fleste av de ideelle organisasjonene for små, men når flere aktører fra ulike ståsted kommer sammen, fremstår en slagkraftig stemme i demokratiet. Arbeiderbevegelsen har vært ekstremt konservativ ved å snakke om tap av arbeidsplasser så snart klimaet var temaet. For Norge som nasjon er det viktig at man ivaretar det totale antall arbeidsplasser, men det er jo ingen naturlov som sier at de arbeidsplassene vi har i dag, har livets rett til evig tid. Det gjelder å finne nisjer eller områder der man kan opprettholde aktivitet eller vokse, det er den dynamikken man trenger. Også andre endringer gjør at jeg er litt mer optimistisk enn jeg var for tre år siden. Kildesortering har vi hatt lenge, flere og flere er opptatt av hvordan man kan redusere energiforbruket, flere ønsker å handle økologisk og er villige til betale mer for det. De som ikke kan bruke mer penger, har kanskje oppdaget at det går an å bytte istedenfor å kjøpe – jeg er forsiktig optimist.

Radøy
kommune

**Me byr deg på rike og
mangfoldige opplevingar.**

**Kom til ein kommune
som hegnar om naturen.**

RADØY
den grønne øya

tryggleik
trivsel
livskvalitet for alle

GRØNT PUNKT

**VINN OPPTIL
100 000,-**
Hundre tusen kroner
OG LEV DRØMMEN

**BLI MED PÅ
RETURKARTONG-
LOTTERIET!**

**LES MER PÅ
www.grontpunkt.no**

Miljøfokuserte avfallsløsninger

I samarbeid med Retura hjelper BIR Bedrift
din virksomhet med å sikre sin miljøinnsats.

- Rådgivning
- Innsamling av papp, plast, næringselektro m.m.
- Skreddersydde løsninger for dine behov

Kontakt oss på telefon
55 27 70 50 for tilbud.

RETURA®

BIR BEDRIFT

*"den gode hageeigar dyrkar
ikkje i første rekkje blomar
– han dyrkar jord"*

Med heimekompostering får du jamn forsyning av god
hagejord. I tillegg gjev vi deg avslag på det årlege
renovasjonsgebyret.

Les meir om heimekompostering og korleis du både kan
spare pengar og få betre hagejord på **www.fjellvar.as**.

FJELLVAR
VATN AVLØP RENOVASJON

Tlf: 56 31 59 30
postboks@fjellvar.as

ÅPENT HELE ÅRET!

AKVARIET I BERGEN

Når oljefyren skal ut

Oljefyren skal ut – men hva skal inn? Informasjonsmøtene arrangert av oljefri.no for huseiere tyder på stor interesse for å finne praktiske og miljøvennlige alternativer. Den som ville, fikk til og med se at solfangerne kan funke i Bergen. Under tre åpne visninger i juni åpnet nytenkende huseiere husene sine og viste at det går an å handle miljøriktig og lang-siktig.

Eirik Hordnes

Det gjelder å utnytte beliggenheten: Eneboligen til Ingmar Jensen ligger rett ved sjøen på Søreide. Han har fått installert en 10 kW sjøvann/vann-varmepumpe som dekker både oppvarmings- og varmtvannsbehovet. Sjøvannsvarmepumpen utnytter den stabile temperaturen i sjøvannet og er dermed et meget energieffektivt anlegg som leverer varmt vann året rundt. Før familien Jensen bestemte seg for varmepumpeløsningen, brukte husholdningen 20 000 kWh fra direkte elektrisitet. I dag bruker de omtrent like mye – men husarealet har i mellomtiden blitt tilnærmet dobbelt så stort. Jensen installerte utedelen og la inn rørene selv. Inne delen og installeringen av den kostet ca. 120 000 kroner. Utedelen består av en slange kveilet sammen i en trommel

rundt 20 meter under havoverflaten. Kulde-mediet i slangen sirkulerer mellom ute- og innedelen i en kontinuerlig fordampning- og kondenseringssyklus. Arna & Åsane rørleggerservice, et av de anbefalte firmaene på nettsidene oljefri.no, installerte innedelen og la ut rør i boligen. Varmepumpen, som nå har vært i drift i tre år, har fungert utmerket, og boligeierne er svært fornøyde med den miljøvennlige investeringen. Et liknende anlegg installert av Arna & Åsane rørleggerservice i Ytre Arna, har allerede gått i 15 år uten at det har vært behov for vedlikehold verken på inne- eller utedelen.

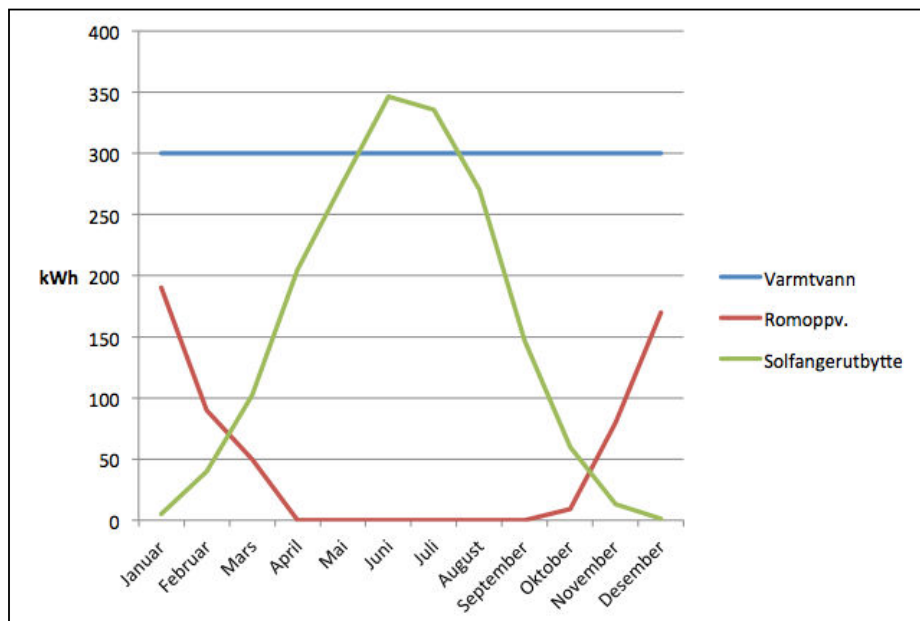
Luft/vann-varmepumpe – nesten hele året

Et annet eksempel på en økonomisk og miljøvennlig løsning er en luft/vann-varmepumpe slik den er installert i Ole Irgensvei

86. Her har AS Hjelme VVS installert en 14 kW luft/vann- varmepumpe i en ca. 200 m² stor enebolig. Huseier Kåre Målsnes brukte nærmere syv år for å komme frem til det rette valget, og han angret ikke. Rørleggerne i AS Hjelme VVS forteller at varmepumpen er dimensjonert til å dekke 100 % av oppvarmings- og tappevannsbehovet. Dette er mulig helt ned til mellom -2 og 0 grader lufttemperatur. På ekstra kalde dager, som det heldigvis ikke er så mange av på Vestlandet, dekkes det resterende varmebehovet av en elkolbe i varmtvannsberederen. I tillegg til den er det installert en akkumulatortank som sørger for jevn tilførsel til varmtvannstanken slik at varmepumpen kan kjøres på lav effekt.

Solfanger – absolutt mulig i Bergen

På Nesttun bor det en familie på fire som har valgt å installere 4 m² med solfangerne på taket. I motsetning til solceller som produserer elektrisitet, produserer solfangerne varme. Einar Grieg installerte det enkle anlegget som består av plane solfanger og varmtvannstanken, uten hjelp fra fagfolk. Via en lukket krets med vann og glykol leverer solfangerne varme til en 250 liter varmtvannstank. Det varme vannet fra tanken brukes til både tappevann og til lavtemperaturreadiatorer som varmer opp eneboligen. Da Naturvernforbundet besøkte Grieg-familien den 6. juni, var det delvis overskyet. Likevel viste solfangernes absorbatorer 93 grader, og vannet i tanken holdt 67 grader. De fleste husholdninger tåler en slik investering - solfanger og tanken kostet 30 000 kroner, støtten fra Enova var på 8000 kroner. Selv i Bergen kan et enkelt anlegg på 4-6 m² i perioden mellom mars og november dekke opp mot 50% av varmebehovet (tappevann/boligoppvarming).

Grafen viser hvor mye energi en flate på 4-6 m² med solfangerne kan produsere – med en tydelig reduksjon i energikostnadene som direkte følge.

Mitsubishi

i-MiEV

REVOLUSJONEN FORTSETTER

Forhåndsavkjølt
om sommeren.

Forhåndsoppvarmet
om vinteren.

ORIGINALEN HAR NÅ BLITT ENDA BEDRE

Med den nye fjernkontrollen kan du sette el-bilen din til oppvarming eller avkjøling mens den lader. Dette uten at batterikapasiteten påvirkes.

Nye Mitsubishi i-MiEV kommer i tillegg med stabilitetskontroll og antispinn, 6 kollisjonsputer, lettmetall-felger, klimaanlegg, elektriske vinduer, sentrallås, radio/CD/MP3, USB inngang og rekkeviddeindikator.

i-MiEV fra kun kr. **196.300,-** Les mer på www.mitsubishi.no/i-MiEV

ÅPNINGSTIDER: Mandag - fredag 08.30 - 16.30
Onsdag/torsdag 08.30 - 20.00 Lørdag 10.00 - 14.30
Øvre Kråkenes 51 - 5152 BØNES - TLF. 55 52 60 00
www.motorforum.no/bergen/

MotorForum
Bergen

GARANTI
5 ÅR
100.000 km

Redusert årsavgift - Gratis bompassering - Gratis parkering (off. park.plasser) - Adgang til kollektivfelt - Rekkevidde 150 km (etter EU-norm. Avhengig av kjørestil, temperatur og veforhold) - Full tank for ca. 15 kr (avhengig av strempriser). Pris er inkl. frakt og andre lev. omk. Utstyrsdetaljer kan avvike fra standard. Forbehold om evt. trykkfeil.

i-MiEV

www.mitsubishi.no | **GARANTERT KVALITET**

På jakt etter villmannen

George Monbiot har skrive ei høgst lesverdig bok, om naturvern og om å sleppa naturen fri. Ho kan nok provosera, men er vel verdt å lesa.

Øyvind Strømmen

Den kjende britiske miljøjournalisten George Monbiot er ikkje ein skvetten kar. Den radikale journalisten og miljøforkjemparen har tidlegare skrive bøker som *Captive State: The Corporate Takeover of Britain* og *Bring on the Apocalypse: Six Arguments for Global Justice*. Han har markert seg som beinhard kritiker av den tidlegare britiske statsministeren Tony Blair, som han har meint bør arresterast på bakgrunn av krigsbrottsverk i Irak. Han har vore ein slags guru for mange i miljøørsla, men har også lagt seg ut med den same gjennom å gå inn for atomkraft - av omsyn til miljøet.

Den nyaste boka hans, *Feral - Searching for enchantment on the frontiers of rewilding*, er også ei bok som kan skapa bråk. Her går naturvernaren Monbiot blant anna til åtak på det han ser på som feilslått naturvern. Han sler også fast at miljøørsla er nøydd til å verta flinkare til å snakka om kva ein er for.

Når det gjeld naturvern skriv han om det han kallar vernefengslet, der naturvernarar arbeider for å halda på eit område i den tilstanden det hadde på eit bestemt tidspunkt, også om denne tilstanden slett ikkje er eit resultat av vill natur, men snarare eit resultat av det motsette. Eit sentralt døme i *Feral* er Cambria-fjella i Wales, som gjerne vert sett på som slående vakker og ekte villmark, men som for Monbiot er eit døme på ein økologisk ørken, "som liknar på scener frå ein postapokalyptisk film". Han peiker på at området ein gong var skog, jamvel regnskog, og at den påståtte villmarka ein ser idag er eit resultat av fleire tusen år med landbruk og menneskeleg påverknad.

Feral kan på eit nivå kan tolkast som ei bok om Monbiot si eiga midtlivskrise - det fyrste kapittelet etterlet liten tvil om dette også er tiltenkt, han pratar om "økologisk keisemd" i eit forstadsliv, fortel om ei lengsle til naturen og kjem med forteljingar frå eigne naturopplevingar. Slik føyer Monbiot seg inn i ein rik tradisjon av litteratur, med forgjengarar som Henry David Thoreau og

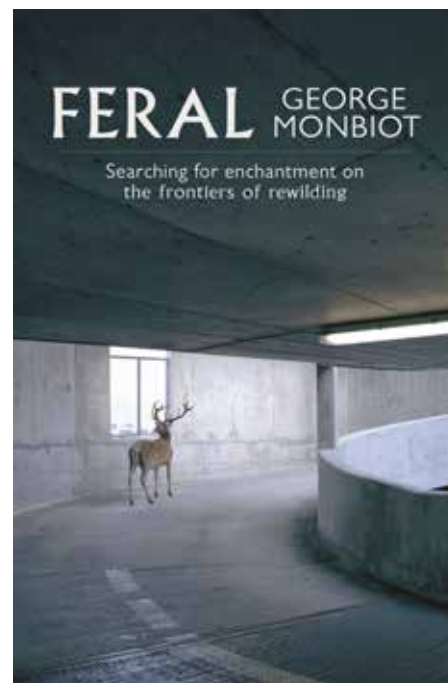
Jean-Jacques Rousseau. Det er ein viss urfolksromantikk å spora, sjølv om Monbiot unngår å falla i den fella det er å lata som om fortidas jegar- og sankarsamfunn var særleg romantiske: "Utan landbruk, sanitasjon, vaksiner, antibiotika, kirurgi og optikarar ville eg vore død no. Resultatet av ein dødskamp mellom meg sjølv, nærsynt og med eit steinspyd, og ein gigantisk og rasande urokse er ikkje vanskeleg å gissa". Han påpeiker også galskapen i primitivisme, ein ideologi som finst i miljøørsla sine ytterkantar, og som gjer jegar- og sankarsamfunn til eit ideal; men som overser at ei oppfyljing av idealet ville føresetja at menneskeheita vart nesten heilt utrydda.

Samstundes er denne boka mykje meir enn ei forteljing om ei midtlivskrise. Boka kombinerer naturhistorie, varme forteljingar om interessante menneske og solid journalistisk handverk i ein pakke som - uansett kva ein måtte meina om Monbiot sine idear (nokre av dei er provoserande!) - er både tankevekkjande og underholdande. I blant får boka låtten fram, særleg når Monbiot tek i bruk engelske *understatements*.

Blant boka sine absolutte høgdepunkt er eit kapittel om dei mytiske "store kattane" som stadig vekk vert observert i Storbritannia, og det sjølv om ein må konkludera - slik Monbiot også gjer - at dyra slett ikkje finst. Dette kapittelet kombinerer både gode forteljingar, mediakritikk og ein interessant diskusjon om menneskeleg psykologi. Monbiot si hypotese om at dei innbilte kattedyra oppfyller eit "ubestemt behov" for noko dei moderne britane saknar er dristig, og vert aldri meir enn spekulasjon, men er eit godt utgangspunkt for litt filosofering.

Temaet for boka er - som namnet tildels røper, "feral" er ein term om forvilla tamdyr - det som på engelsk heiter *rewilding*, eller "å gjera vill på ny". Det er, ifølgje Monbiot, det mest fascinerande temaet han nokon gong har gjort research på, og det kjennest når ein les boka: forfatternen sitt glødande engasjement gjer at det er ei fryd å lesa.

Monbiot skriv om å sleppa naturen fri, ikkje

Feral - Searching for enchantment on the frontiers of rewilding, av George Monbiot

med nøye utforma planar for konservering med utgangspunkt i menneskelege (og abstrakte) idear om natur, men på eigne vilkår. Dette er eit omgrep og ein diskusjon som hadde fortent meir merksemd også i norsk miljøørsla. Han har relevans i høve debatten om store rovdyr i norsk natur, men diskusjon kan også ha relevans i høve korleis ein tenkjer rundt til dømes bypolitikk. Kan ein sleppa naturen til - på sine eigne vilkår - i byar? Det siste er ikkje eit tema i *Feral*, men boka kan nok likevel tena til inspirasjon, også der.

Samstundes skriv Monbiot også om *rewilding* av mennesket, om jakta etter sin eigen indre villmann. Det kan vera ei nyttig påminning for dei av oss som les bøker om naturvern: nemleg å koma seg ut i naturen, nyta han, hausta av han og kjenna på kvifor me engasjerer oss i både naturvern- og miljøspørsmål, ikkje berre gjennom å grava seg ned i fakta - slik Monbiot utvisamt har gjort med denne boka - men også gjennom å fiska makrell. Og kanskje er det slik ein best kan oppsummara denne boka: Når ein les ho får ein verkeleg lyst til å leggja ho ifrå seg, og å gå på jakt etter sin eigen indre villmann. Men ho er ikkje nett lett å leggja frå seg likevel.

SIM

Tenk miljø – brems forbruket!

Sunnhordland Interkommunale Miljøverk IKS | Svartasmoget, N-5419 Fitjar | Telefon: 53 45 78 50 | Telefaks: 53 45 78 60 | E-post: sim@sim.as | www.sim.as

METALLCO

BERGEN

Damsgårdsveien 95, 5058 Bergen
Telefon: 55 34 17 70
bergen@metallco.com

FARLIG AVFALL SKAL TIL TRYGG BEHANDLING

Innlevert farlig avfall finner ikke veien til naturen og lekeplassen*

Første halvår 2012 leverte BIR-kundene 629 tonn farlig avfall til trygg behandling. Likevel vet vi at det kastes farlig avfall sammen med restavfallet. Se mobil.bir.no for trygge leveringssteder for farlig avfall.

***MEN DET HJELPER IKKE MOT MAKK I MAGEN**

Det nytter

BIR
mobil.bir.no
815 33 030

klima handling.no

Hva kan du gjøre for miljøet?

- **Energitips**
- **Miljøvennlig handel**
- **Transporttips**

Sjekk aktivitetsoversikt på klimahandling.no

 BERGEN KOMMUNE

Årets miljøjournalister kommer fra Tanks skole i Bergen

Årets miljøjournalister i kategorien fagartikkel kommer fra Bergen. Tanks-elevene Peder Niilas Vildgren, Ingeborg Haugland, Oda Kristine Westad og Rasmus Gåsemyr Tveitane skrev om avfallssorteringen og bossnettet i Bergen og ble belønnet med et diplom og 10.000 kr til hele klassen.

Jens-Uwe Kumpch

– En faglig sterk artikkel som bruker seriøse kilder og som formidler innsikt og gir lyst til å vite mer, het det i jurybegrunnelsen som Ingrid Marie Nissen fra Miljøjournalistene leste opp. En av de som var ekstra glade for at bidraget fra Tanks skole i Bergen artikkelen vant, var Mette Nygård Havre, kommunikasjonsjefen i BiR. – Vi er veldig stolte av at boss i Bergen og vår jobb til å gjøre avfall til en ressurs, var temaet for vinnerbidraget.

Sammen med Filip Rygg, byråd for miljø og byutvikling i Bergen, Kjell Kvingedal fra

Fylkesmannens miljøvernavdeling, Nils Tore Skogland fra Naturvernforbundet Hordaland og Tina Vagenes fra Natur & Ungdom stilte Nygård Havre til paneldebatten som ble arrangert i forbindelse med prisutdelingen den 17. juni. Klassekameratene til prisvinneren hadde forberedt en god del spørsmål som viste tydelig at Bergensungdommen er opptatt av miljø og klima. Hva skal politikerne gjøre for å redusere luftforurensingen vinterstid? Skal man bygge ut flere hurtiglagedestasjoner for el-biler i og rundt Bergen? Kan kommunen tilrettelegge for at ungdommer henter mat i butikker som har gått ut på dato for at den kan deles ut

til trengende? Hvorfor tar det så lang tid å bygge ut bossnettet i Bergen?

Siden vinnerteksten handlet om avfallssortering og bossnettet i Bergen, kunne i hvert fall BiR-representanten komme med gode nyheter. I mai dette året begynte arbeidet med det tredelte bossnettet på Nordnes, fram til 2015 skal de første 6-7 km av totalt 50 km tas i bruk. Gevinsten er at Bergen sentrum lettere får mulighet til å kildesortere privatbosset. Dessuten vil langt færre containere, spann og bossbiler gi bybildet et skikkelig løft, og rottene i Bergen by får langt dårligere kår.

De fire prisvinnerne (fra venstre til høyre), Rasmus Gåsemyr Tveitane, Peder Niilas Vildgren, Ingeborg Haugland og Oda Kristine Westad. Foto: Ingrid Marie Nissen. Miljødirektoratet.

Miljøagenter fra Lofoten setter Jens Stoltenberg på plass

To miljøagenter fra Lofoten har skrevet et brev til Jens Stoltenberg der de ber han skjerpe seg. Å utvinne olje i biologisk sårbare områder i Lofoten, Vesterålen og Senja er uansvarlig i seg selv. Når man i tillegg tenker på hvilken effekt oljeutvinningen i nord vil ha for pågående klimaforandringer snakker vi om en potensiell katastrofe. Her er brevet fra miljøagentene Kaja (11) og Emma (13).

"LoVeSe er sårbare områder, skjerp dere! Vet dere egentlig hva konsekvensutredning er? Jo, det er en annen måte å si at man skal drøfte på det, men ender som oftest med at området blir åpnet. Det skal vi ikke ha noe av her i Lofoten! Som dere kanskje vet er Lofoten åpnet for konsekvensutredning. Dette kan føre til åpning av et av verdens mest sårbare områder. En eventuell åpning kan gå ut over turismen, sjøpattedyrene, sjøfuglene og fisken utenfor Lofoten, som er en veldig stor bit av Lofoten. Så alle politikere som vil ha oljeboring i Lofoten, TENK DERE OM!"

Politikerne og oljesjefene tror vi ikke bryr oss om ødeleggelsen av klimaet og naturen, men der tar de feil. Besøk www.miljoagentene.no og meld deg inn for å være med å kjempe for de sakene vi bryr oss om.

Av Klaus Hjermann og miljøagentene Emma og Kaja

Miljøagenter avdekket ekstrem forsøpling på Kringlebotn

Det er ingen hemmelighet at bydelene rundt sentrum her i Bergen ofte fungerer som en dumpeplass for søppel. Miljøagenter på Kringlebotn tok saken i egne hender.

Miljøagentenes Hovedkvarter og Klaus Hjermann

En gruppe agenter fra Kringlebotn var ute på et vanlig ryddeoppdrag og fant plutselig mange svarte søppelsekker fulle av søppel. Etter hvert fant miljøagentene ut at søppelet stammet fra en bedrift i Bergen. Etter å ha kontaktet firmaet som søppelet tilhørte kom det frem at firmaet

hadde hyret inn et selskap for å kaste søpla deres, og da fant miljøagentene ingen annen utvei enn å anmelde tilfellet til politiet.

Miljøagentene på Kringlebotn ser frem til at selskapet som dumpet søpla får en kraftig bot.

Ta grønne valg Stem Venstre

Terje Breivik
1. kandidat for
Venstre i Hordaland

Varig vern i nord
Nei til oljesand
og skifergass
Naturvern
Rød til grønn skatt
Biologisk mangfold
Skogvern Grønn
byutvikling
Grønn vekst
Tog og bane Co₂-fangst
Lavutslippsamfunnet

Audun Lysbakken
førstekandidat

Gina Barstad
andrekandidat

Garantist for oljefritt LoVeSe

Vi vil kjempe for Bergensbanen, grønne arbeidsplasser og rene fjorder!

sv.no/hordaland

- Bybane i alle retninger i Bergen, og til Knarvik, Fjell og Os.
- Dagbøter til Statoil så lenge CO₂-reinsinga ikkje er på plass på Mongstad.
- Nei til monstermastene i Hardanger og Nordhordland.
- Restriktiv utbygging av småkraftverk.
- Avvikling av all oppdrettsnæring som ikkje er økologisk og forureiner havet og fjordane og trugar villaksen.
- Hev ubåten utanfor Fedje.

Raudt

Stem Raudt!

Natalia Golis
1. kandidat Hordaland

Før du aner det, så er vårrengjøringen igang...

Har du privat- eller næringsavfall, papir, farlig avfall og metaller...?

Vi har utleie av små og store containere til alle formål.

Bestill i god tid så er du klar til våren.

Franzefoss

Gjenvinning

Telefon 55 34 92 00

www.franzefoss.no

Arbeiderpartiet.no

Me tek Noreg vidare !

Klimavalg 2013

Klimavalg 2013 som består av mer enn 70 organisasjoner, har kåret Miljøpartiet De Grønne til det beste klimapartiet, fremfor alle andre partier.

Det er ingen overraskelse at **Miljøpartiet De Grønne** er best på klima og miljø, men det som er mindre kjent er at Miljøpartiet har en fullt utviklet politikk som favner om alle sider av menneskelivet.

De Grønne er både opptatt av rettferdighet og jevn fordeling av verdens rikdommer, kulturelt mangfold og minoritetenes rettigheter.

Noen smakebiter fra programmet

- vi vil bruke oljefondet aktivt for å utjevne forskjellene mellom fattige og rike
- En kontantstøtte som fører til redusert arbeidstid hos mor og far etter samme fordelingsnøkkel som dagens fødselspermisjon.
- Mer fritid og kortere arbeidstid framfor stadig økt lønn.
- vi ønsker å høyne kvaliteten på den offentlige skolen, men ønsker ikke heldagsskole
- vi er åpne for at private aktører kan tilby pedagogiske og livssynsmessige alternativ til den offentlige skole

Om du ønsker å vite mer om grønn hverdagspolitikk; gå til www.mdg.no

Tom Sverre Tomren

Fylkestingsrepresentant for De Grønne i Hordaland.

1. kandidat til Hordaland MDGs stortingsliste.

**miljøpartiet
de grønne**

B-BLAD

retur: NaturVest
postboks 1201 Sentrum
5811 BERGEN

ETTERSENDES IKKE VED VARIG ADRESSEENDRING, MEN SENDES TILBAKE TIL AVSENDER MED OPPLYSNINGER OM DEN NYE ADRESSEN

Naturvernkalenderen 2013

Her finner du en oversikt over noen natur- og miljørelaterte arrangement framover.
For mer informasjon, se nettsiden naturvernforbundet.no/hordaland
og naturvernforbundet.no/moreogromsdal

September

04.09.2013, The HUB, Holmedalsgården 3, Bryggen i Bergen
Naturlig onsdag - Miljøpolitisk speeddating med listetopper i Hordaland og Linda Eide

Det er snart tid for å avgi sin stemme, men mange miljøengasjerte velgere lurer på hva de folkevalgte egentlig står for. På miljøpolitisk speeddating kan du stille de spørsmålene du lurer på til listetopper til alle de største partiene. Har du for eksempel spørsmål om bompengepolitikken til FrP eller togsatsingen til Senterpartiet er du kommet til riktig sted. Alle listetoppene stiller.

Følg med på naturvernforbundet.no/naturligonsdag.

Onsdag 18.sep kl. 19:00 - 20:00, på Alver, Litteraturhuset i Bergen

Kollektivtrafikk og utvikling av Bergen by

Bergen kommune og Skyss arrangerer et møte om kollektivtransport og kva funksjon kollektivtrafikken har i eit byområde. Orstyrer er Gabriel Fliflet, mens transportforsker Arvid Strand, arkitekt Ola B. Siverts og daglig leder i Naturvernforbundet Hordaland, Nils Tore Skogland, innleder.

Les mer på www.litthusbergen.no

Torsdag 26.sep kl. 18:00 - 20:00 på Litteraturhuset i Bergen
Oljeutvinning i Lofoten, Vesterålen og Senja

Kva veit vi? Kva gjer vi? I kva grad skal forskningsbasert kunnskap leggje premissene for politikktutforminga? Forskningsdagene og Senter for vitenskapsteori ved UiB.

Les meir på www.litthusbergen.no

Oktober

Torsdag 24.oktober kl. 09.00-15.00 Grand, Nedre Ole Bulls plass 1, Bergen

Seminar om klima og menneskerettigheter

Niki Harré, School of Psychology, University of Auckland, New Zealand. Per Espen Stoknes, førstelektor ved BI, Ove Jakobsen, professor i Økologisk økonomi, Universitetet i Nordland, byrådspolitiker Filip Rygg og adm direktør Marit Warncke er noen av innleiderne. Arrangeres av Bergen kommune i samarbeid med FN-sambandet, Naturvernforbundet, Raftostiftelsen og UNITAR. Påmelding til: Sidsel.Sorgard@bergen.kommune.no

Neste nummer av NaturVest har tema "Biomangfold".

Har du tips til saker, send en e-post til
naturvest@naturvernforbundet.no

Annonser

**Indre Hordaland
Miljøverk**

Tlf: 56 52 99 00
Faks: 56 52 99 01
E-post: ihm@ihm.no
www.ihm.no

**Ta vare på naturen
- Hugs kjeldesortering!**

Foto: Svein Utvund

skyss.no

Orangeriet | Foto: Fred Jonny

Reis miljøvennleg!

Bruk buss eller Bybanen og bidra til eit betre miljø. Bruk vår app eller reiseplanleggaren på **skyss.no** for å planlegge reisa.

Spar miljøet – reis kollektivt! God tur!

skyss